

Славица Гароња Радованац

Један заокружен опус

Нека то буде све / Милка Жицина. Прир. Радмила Гикић Петровић. – Београд: Службени гласник, 2014. – 206 стр. ; 20 цм. – (Библиотека Књижевни гласник. Колекција Гласови) ISBN 978-86-519-1815-8

Дело Милке Жицине последњих година поново привлачи пажњу јавности, а пре свега након постухмног објављивања њеног романа *Све, све, све* (2002, 2011) који говори о информбироовском страдању жена у логору Столац, где је и сама провела четири године (1951-1955). Жицина је и пре Другог светског рата била позната, читана и превођена књижевница. Имала је своје место у историји српске књижевности, пре свега као ауторка чија је тематика социјална. Недавно објављене изабране приповетке Милке Жицине, које је приредила Радмила Гикић Петровић, указују на потребу да се њено дело изнова прочита и да му се да нови вредносни суд.

Приповетке је Милка Жицина писала током најинтензивнијег периода свог књижевног стваралаштва – тридесетих година прошлог века, а објављивала их је од 1934. до 1951, у листовима *Политика*, *Жена данас* и другим. Прву причу, „Циганче“, објавила је 1923, док је последња прича „Плава планина“ објављена 1959. у *Летопису Матице српске*.

Живот Милке Жицине, који је сам по себи један изузетан роман, добрим делом уписан у њене аутобиографске приповести, може се поделити на два дела: од тешког животног пута, повезаног са трагањем за послом по Западној Европи, али истовремено обележеног снажно развијаном самосвешћу и самообразовањем, и стварања књижевне репутације у кругу напредних интелектуалаца-левичара окупљених око „Нолита“, до краткотрајног „благостања“ након Другог светског рата, када је наизглед досегла позицију угледне књижевнице у периоду социјализма. Након тога ју је, од те исте власти, стигла стигма и судбина „ибеовке“, после чега настаје мук; као књижевница она у јавности више не постоји. Но, управо су у тој тишини настала њена највреднија дела. Једно је објављено пред саму смрт: то је

модернистички интонирана лирска проза *Село моје* (Нолит, 1983); затим роман *Све, све, све* (постхумно објављен прво у СКД „Просвјета“ у Загребу 2002, на стогодишњицу рођења књижевнице, а потом 2011. у Новом Саду, са поговором Михаила Лалића). Тај роман на извешан начин допуњује краћа, али ништа мање снажна и потресна проза *Сама*, у којој има и трагова авангардног експериментисања (Службени гласник 2009, приредио Љуба Вукмановић), а говори о њеном тежном боравку у самици злогласне Главњаче током истражног поступка 1951.

У *Нека то буде све*, избору од 31 приче (од укупно четрдесетак познатих приповести расутих по новинама и часописима), њено приповедање је традиционално, из ракурса свезнајућег приповедача. Она посматра градски и сеоски живот, добро запажа детаље, карактере и бележи њихове дијалоге. Предмет њеног интересовања јесу ликови различите генерацијске и класне припадности. Неке од најбољих прича посвећене су деци у тешким условима одрастања. Жицина изврсно приказује психологију „газда“, трговачких породица, као и сеоских породичних односа, нимало идиличних због честих материјалних неприлика. Тематика њених проза из предратног периода задржава се на тим исечцима из живота, често кратким и бритким, понекад баналним и без поенте, али скоро увек сликовитим. Тако се у првој причи осликава такозвани „непоправљиви карактер“ дечака-дерана, рођеног одметника од закона, кога бисмо данас могли сврстати у тип „будућег криминалца“, усред сеоске патријархалне средине. У причи „За седам хиљада“ из перспективе детета приказана је судбина „копилета“ које чува друга жена за одређен износ, док је у причи „Шегрт“ и у још неколико прича тог типа („Једно поподне“) приказан тежак живот београдске служинчади пре Другог светског рата.

Врло су занимљиве и праве мале психолошке студије Милке Жичине, попут приче „Јунак“, чија се радња одвија у Луксембургу. У причи „Одсуство“ дат је психолошки увид у лик слабог мушкарца, који кроз унутрашњи монолог решава да раскрсти са ранијим животом, нарочито са женом, и врати се на село у родну кућу код мајке. Одличне психолошке резове и увиде садрже и приповетке из чиновничког живота попут приче „Танасијево унапређење“ (о типу вредног и одговорног човека, коме као таквом, све „натоваре“ да ради док други напредују, да би га касније казнили чим и у најмањој ситници „закаже“), или „Шеф“, прича о безличној

чиновници-дактилографкињи која се жртвује ради школовања малог брата. Изузетном се чини прича „Изгонаш“, о младићу који након неуспеле печалбе завршава у затвору. То је галерија изневерених снова и нада, неостварених живота.

Милка Жицина је најбоља када пише о средини коју добро познаје, а то је њено село. Антологијском нам се, стога, чини прича „Малча“ (објављена у *Политици*, 1934), са извршним исечком из свакодневног породичног живота, са главном јунакињом, девојком пуном жеља и циљева (да купи „сингерицу“ помоћу које ће се издићи „у бољи живот“, привређивати и живети од свог зарађеног новца), са различитим, одлично изграђеним ликовима кроз дијалог (отац, други брат са којим је у сукобу, мајка која је брани), и на самом крају, у поенти – са поразном сликом повратка брата у кога су сви полагали наде, у поцепаној одећи и без динара, са још једног неуспелог вишенедељног тражења посла у граду.

Хумора, иначе ретког код ове књижевнице, има у изузетној приповеци ироничног наслова „Роман у наставцима“, у којој је кроз причу о плаћању прича „по дужини“ и са занимљивим заплетом Милка Жицина антиципирала појаву ТВ „сапуница“. Та прича заслужује да уђе у сваку антологију. Милка Жицина је наглашено иронична када описује „београдске госпође“, као у причи „Добротворке“, или у причи „Старица“.

Нов период у прози Милке Жигине представљају приче настале непосредно након Другог светског рата, када је она по први пут радила у својству професионалне књижевнице, у редакцији *Рада*. Остварење свих социјалистичких идеала (што се у животу ове књижевнице тако иронијски преокренуло у тегобну супротност), присутно је и у новом речнику („омладинац“). Ове приче написане су до 1949. године и објављене у збирци *Репортаже* (1950). Прича „Нисам више шегрт“ говори о дечаку из Обреновца и његовом сећању на шегртовање – сурово, каква су била и сва друга, а прича „Волим да радим“ говори о предратној дактилографкињи која сада добија „шансу“ и чије искуство бива награђено. У приповести „Тереза“, радница по први пут у животу борави у одмаралишту на Фрушкој гори, при чему се нижу поређења са прошлим временима, јер не може да се навикне на ново доба. Издвајају се две приче које су по теми дијаметрално супротне, али идентичне по посебно успелој стилској обради: „Рушење старих Теразија“ и „Девојке из Кончаревог краја“.

Избор се завршава приповетком „Плава планина“, последња прича коју је Жицина за живота објавила (1959). Она је, на неки начин, исечак из њеног доброг, али недовољно познатог романа *Друго имање* (1961).

Овај избор приповедака помогао је да се заокружи опус Милке Жичине, и да нам углавном више ништа у њеном стваралаштву не остане непознато. Радмила Гикић се у приређивању руководила хронолошким принципом, по редоследу објављивања у штампи. Посебно је драгоцен прилог библиографија свих приповедака Милке Жичине, као и литература о њеном делу.